

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ТОВАРІВ ВІЙСЬКОВОГО ТА ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Мета. Мета статті полягає в тому, щоб на основі чинного та перспективного законодавства й теорії адміністративного права розкрити зміст і сформувати категорійне визначення адміністративної процедури при здійсненні експорту та імпорту товарів військового й подвійного призначення в Україні. На цій основі сплановано сформувати новітню концепцію розвитку суспільних відносин в аналізованій сфері.

Методи. При здійсненні дослідження використовувалася система методів наукового пізнання. За допомогою методу системного аналізу проаналізовано розрізнені джерела права та емпіричний матеріал, на основі чого сформовано нові узагальнення й висновки. Спеціальний юридичний метод – формально-догматичний – дав можливість проаналізувати чинне законодавство. Метод прогнозування забезпечив розвиток законодавства про адміністративну процедуру при здійсненні імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україні.

Результати. Доведено, що адміністративні процедури є низовим рівнем правового регулювання, з яким у більшості випадків найчастіше безпосередньо стикаються приватні фізичні та юридичні особи з метою забезпечення своїх прав, свобод і законних інтересів у публічному адмініструванні, зокрема суб'єкти господарювання, які здійснюють експорт та імпорт товарів військового й подвійного призначення. Зроблено висновок, що в умовах сьогодення адміністративна процедура здійснення експорту та імпорту таких товарів регулюється нормами спеціального профільного Закону та низкою підзаконних нормативно-правових актів, затверджених Урядом України.

З'ясовано, що адміністративна процедура при здійсненні експорту товарів військового та подвійного призначення з України, яка діяла до повномасштабного вторгнення російсько-терористичних військ в Україну 24 лютого 2022 р., характеризувалася монополізмом певних впливових наближених до влади груп, які не були зацікавлені в розвитку виробництва зброї та інших засобів ведення бою, а зосереджували свою увагу переважно на розпродажу озброєння, що залишилося Україні у спадок від минулої епохи. Публічні фінанси для розвитку вітчизняного озброєння надавалися недостатньою мірою, а ефективні економічно-фінансові способи залучення приватних інвестицій не були запроваджені. Унаслідок українські вояки при відбитті збройної агресії російсько-терористичних військ переважно використовують застарілу зброю й озброєння або нову, отриману від зарубіжних партнерів. Швидкий імпорт зброї в Україну вдалося налагодити завдяки добрій волі вищого політичного керівництва США, Великої Британії, Литви, Польщі, десятки інших демократичних держав і лібералізації адміністративної процедури імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україну в умовах воєнного стану як суб'єктами господарювання, так і благодійними фондами, які за спрощеною адміністративною процедурою отримали дозвіл на це від Держекспортконтролю.

Запропоновано новітню концепцію адміністративної процедури при здійсненні експорту, імпорту товарів військового та подвійного призначення з України з урахуванням досвіду, отриманого суб'єктами здійснення імпорту зброї в умовах воєнного стану, та засад Закону України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX «Про адміністративну процедуру». Адже війна для вітчизняних виробників – це час удосконалення своїх виробів. За деякими позиціями вони мають хороші вихідні позиції, які об'єктивно розвиваються та випробовуються на полі бою. Як результат, після перемоги випущену зброю в Україні будуть із задоволенням купувати іноземні держави. При цьому нове громадянське суспільство вже не дозволить кільком ділкам від влади монополізувати ринок експорту озброєння. Відповідно дозвіл на експорт зброї, виготовленої вітчизняними виробниками, має насамперед надаватися (легалізуватися) суб'єктам, які здійснювали її імпорт під час війни. Далі треба робити системне реформування як на рівні засад, так і публічного інструментарію й адміністративних процедур. Отже, має бути здійснена лібералізація в цій сфері, однак не за рахунок послаблення контролю експорту зброї, а через допуск до цього всіх суб'єктів, які відповідають визначеним умовам незалежно від форми власності, – як вітчизняних, так і резидентів США, Канади, Великої Британії, країн-учасниць ЄС (за виключенням Угорщини) та інших держав-партнерів, які в умовах повномасштабного вторгнення здійснювали імпорт зброї в Україну.

Висновки. Адміністративна процедура при здійсненні експорту та імпорту товарів військового призначення та подвійного призначення в Україні – це визначений законом порядок розгляду та вирішення справ щодо видання суб'єктам господарювання дозволів на ввезення в Україну та (або) вивезення з України зброї, товарів військового й подвійного призначення. Положення Закону України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX «Про адміністративну процедуру» безпосередньо не поширюються на утвердження адміністративної процедури експорту, імпорту таких товарів, однак визначний у ньому категорійний апарат і засади мають бути використані у спеціальному нормативно-правовому акті високого рівня – новій редакції Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» або, що більш доцільно, у новому проєкті Закону України «Про експорт, імпорт зброї, товарів військового та подвійного призначення»

Ключові слова: адміністративна процедура, експорт, електронні документи, зброя, імпорт, національна безпека, публічний контроль, справедливість, товари військового призначення, товари подвійного призначення.

Долуда Ігор Іванович,
аспірант Інституту права
та інтелектуальної
власності
Національного
університету «Одеська
юридична академія»
orcid.org/0000-0003-4336-4034
arshm@ukr.net

1. Вступні пояснення

У романо-германській правовій сім'ї, що побудована за дедуктивним методом, до якої належить і система права України, юридичні процедури є низовим рівнем правового регулювання, проте найбільш уживаним, детально законодавчо врегульованим таким, з яким у більшості випадків безпосередньо стикаються приватні фізичні та юридичні особи з метою забезпечення своїх прав, свобод і законних інтересів.

Адміністративна реформа, яка була розпочата 1998 року (4), практично була закінчена, коли 17 лютого 2022 р. Верховна Рада України ухвалила Закон № 2073-IX «Про адміністративну процедуру», який 15 липня 2022 р. після подолання Верховною Радою України накладеного вето Президента України був офіційно опублікований. Він 15 грудня 2023 року вступає в законну силу в повному обсязі. Незважаючи на таку запізнилу реакцію законодавців, щодо цього невідкладно потрібного для громадян України джерела права та пониження його формального ієрархічного статусу оприлюднений Закон є значним передовим кроком щодо утвердження в Україні принципу верховенства права у сфері публічного адміністрування загалом та отримання громадянами якісного адміністративно-правового механізму адміністративних процедур безпосередньо.

До цієї дати в Україні для здійснення всіх адміністративних процедур будуть діяти розрізнені нормативно-правові акти високого та вторинного рівня. Іншими словами, правове регулювання надання адміністративних процедур в Україні перебуває на перехідному етапі – від автономного до централізованого правового регулювання.

Не є виключенням із цього правила й суспільні відносини, які виникають у сфері експорту та імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україні. В умовах сьогодення вони регулюються нормами Закону України від 20 лютого 2003 р. № 549-IV «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», постановами Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2003 р. № 1807 «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення», від 31 березня 2015 р. № 159 «Про затвердження Положення про Державну службу експортного контролю України» та деякими іншими нормативно-правовими актами без урахування спеціальних норм права, визначених Законом України № 2073-IX «Про адміністративну процедуру».

Відповідно в цій статті ми розкриємо чинні адміністративні процедури (автономні) та напрямки їх трансформації (формування нових) відповідно до засад Закону України № 2073-IX «Про адміністративну процедуру», який вступає в законну дію 15 грудня 2023р. (7).

2. Адміністративна процедура експорту товарів військового та подвійного призначення з України, що діяла до повномасштабного вторгнення російсько-терористичних військ в Україну 24 лютого 2022 року

На початку 2014 року, після анексії Автономної республіки Крим, початку російсько-терористичної агресії на українському Донбасі, Уряд України припинив військово-технічне співробітництво з Росією. З того часу експорт здійснювався переважно до Північної Америки, країн-учасниць ЄС, Східнотихоокеанського регіону, Африки. Зокрема 2014 року основну частину експорту зброї України становили гвинтівки та карабіни – понад 28 тис. Також Україна продала до Білорусі переносні протитанкові керовані снаряди

й ракетні комплекси, один військовий корабель до Китаю, 23 танки до Нігерії та Ефіопії, 6 артсистем великого калібру до Нігерії, 5 бойових вертольотів до Хорватії та ін. Аналогічна ситуація простежувалась у період 2015-2018 рр. Так, 2019 року Україна поставила до США 6 танкових механізмів, Саудівської Аравії – 2 тис. 60 переносних протитанкових керованих снарядів і ракетних комплексів, Індонезії – 21 автомат і пістолет-кулемет, М'янми – 14 бойових броньованих машин. Також Україна продала 9 тис. 502 гвинтівок і кулеметів: до Канади – 5,8 тис., Польщі – 3 тис. 502, Монголії – 180, Катару – 20 (10).

За перше півріччя 2020 року спекекспортерами Укроборонпрому («Спецтехноекспорт», «Укрспецекспорт», «Укрінмаш», «Прогрес», «Укроборонсервіс») було укладено 140 експортних контрактів із 36 країнами світу. Загальний обсяг експорту озброєння та військової техніки до іноземних країн підприємств-спекекспортерів за перше півріччя склав майже \$145 млн. У ТОП-10 країн – основних імпортерів української продукції – були Китай, Туреччина, Пакистан, Індія, Йорданія, В'єтнам, Азербайджан, Алжир, Марокко, Ефіопія. У структурі експорту озброєнь та військової техніки перше місце займало постачання авіаційної техніки, послуг із ремонту й модернізації та постачання запчастин до неї – 30%, сегмент військово-морської техніки склав 25%, бронетанкової техніки та техніки ППО – 16% та 14% відповідно (11).

Іншими словами, на українському ринку експорту озброєння домінували кілька спекекспортерів Укроборонпрому з певними елементами монополізму, що забезпечувався недопущенням на цей ринок інших суб'єктів господарюванням. Вони з 1996 до 2018 рр. мали повну законодавчу монополію на експорт зброї. У серпні 2018 р. уряд спростив порядок надання суб'єктам господарювання права на здійснення експорту-імпорту товарів військового призначення і товарів, які містять дані, що становлять державну таємницю. Проте з 2005 по 2014 рр. ними було продано за кордон 202 літаки; 232 гелікоптери; 714 бойових машин піхоти та бронетранспортерів; 832 танки; 4930 автомобілів; 28555 одиниць ракетно-артилерійського озброєння; майже 2 мільйони одиниць стрілецької зброї та боеприпасів (2).

Що стосується безпосередньо адміністративної процедури, то, описуючи ту епоху, Є. Ярусевич зазначала перепони ефективності реалізації державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання, окреслені в нормативних документах: це зокрема недосконала процедура отримання дозвільних документів; недосконала система контролю міжнародних передач технологій; недосконала процедура одержання повноважень на право здійснення експорту, імпорту озброєння і військової техніки; відсутність електронної системи у сфері державного експортного контролю; застарілий порядок міжвідомчого узгодження заяв суб'єктів господарювання на право здійснення міжнародних передач за товарами військового призначення; відсутність державної програми взаємодії з промисловістю у сфері державного експортного контролю. Учена доводить,

що недосконалість чинного законодавства у сфері державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання в Україні зумовлена формальним підходом законодавця. Вона пропонувала створити та ухвалити Кабінетом Міністрів України Концепцію реформування та розвитку державного експортного контролю в Україні. Є. Ярусевич обґрунтувала, що недосконалість процедури одержання повноважень на право здійснення експорту, імпорту озброєння й військової техніки можна усунути за допомогою нормативного вдосконалення проблем участі державних замовників у здійсненні міжнародних передач і відповідного внесення змін до Господарського кодексу України щодо уточнення права органів влади брати участь у зовнішньоекономічній діяльності та Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» щодо закріплення статусу державних замовників як уповноважених Кабінетом Міністрів України суб'єктів на право здійснення зовнішньоекономічної діяльності (13).

Підтверджуючи підняту Є. Ярусевич проблематику, ми вважаємо, що не всі з наведених ученою пропозицій будуть актуальними для розроблення нової адміністративної процедури здійснення експорту товарів військового та подвійного призначення з України з урахуванням досвіду забезпечення Збройних сил та інших сил безпеки й оборони зброєю при відбитті повномасштабного вторгнення російсько-терористичних військ в Україну та вимог Закону України «Про адміністративну процедуру».

А поки цього не сталося, Державна служба експортного контролю «заморозила» для спекекспортерів чинні ліцензії на експорт зброї до закінчення воєнного стану. Це є виваженим рішенням, адже Збройні сили, інші сили безпеки й оборони потребують багато летальної зброї, такої як танки, бронетранспортери, авіаційні маршові двигуни, боєприпаси, що виготовляються вітчизняними виробниками. При цьому це було здійснено не в правовий, а в організаційний спосіб. Законодавством заборона на експорт зброї не вводилась, але на практиці, зі слів О. Павліченка, отримати дозвіл на експорт зброї з України будь-кому стало дуже складно (9).

3. Чинна адміністратора процедура імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україні в умовах воєнного стану

Як уже доводилось вище, значних змін до чинного законодавства щодо імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україні в умовах воєнного стану немає. Тим самим діють положення, прописані в Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення зі змінами від 10 березня 2022 р., затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 247 (8).

Відповідно до цих положень для отримання дозволу чи висновку на право імпорту, тимчасового ввезення та реекспорту товарів суб'єкт надсилає Держекспортконтролю лист, до якого додається заява. Існують певні особливості отримання відкритого або генерального дозволу чи висновку суб'єкта

господарювання. З метою ухвалення обґрунтованого рішення щодо можливості надання відповідного дозволу чи висновку Держекспортконтроль може вимагати від суб'єкта надання додаткових відомостей або документів. Строк розгляду заяви суб'єкта про надання дозволу чи висновку на право здійснення відповідної міжнародної передачі товарів, якщо його надання не потребує додаткового міжвідомчого узгодження, установлюється від дня надходження всіх необхідних документів: до 10 днів – щодо імпорту та транзиту товарів, а також тимчасового вивезення або ввезення товарів. Поряд із заявою про надання дозволу чи висновку на право експорту товарів, оригінали документів про зобов'язання та гарантії іноземного суб'єкта – кінцевого споживача стосовно імпортованих товарів; документ про походження товарів; засвідчені в установленому порядку копії всіх визначених законодавством документів (8).

Разом із тим потреба невідкладно забезпечити Збройні сили України, інші сили безпеки й оборони зброєю іншими засобами ведення бою об'єктивно призвели до лібералізації адміністративної процедури імпорту товарів військового призначення на період воєнного стану. По-перше, розширено коло суб'єктів господарювання, які мають можливість імпортувати в Україну товари військового призначення для потреб оборони держави; по-друге, спрощено порядок реєстрації таких суб'єктів в Держекспортконтролі та отримання ними відповідних дозвільних документів. При цьому отримання від Кабінету Міністрів України повноважень на право здійснення такого імпорту в зазначений період не потребується. Зазначене рішення діє тільки на період воєнного стану та поширюється виключно на суб'єктів господарювання України, які здійснюють або мають намір здійснювати імпорт товарів військового призначення для потреб правоохоронних органів; Збройних Сил України; інших військових формувань, утворених відповідно до законів України; інших суб'єктів, що здійснюють боротьбу з тероризмом відповідно до закону. Документом, який підтверджує намір використання товарів для вказаних потреб, є сертифікат кінцевого споживача, у якому зазначені вище споживачі товарів визначають місце та мету їх кінцевого використання (установлення), а також вказують свої гарантії, що ці товари не будуть використані в інших цілях і не будуть передані іншому споживачу на території України або реекспортовані без дозволу Держекспортконтролю (12).

Для отримання дозволу на здійснення зазначеного імпорту суб'єкт господарювання мусить: 1) бути зареєстрованим у Держекспортконтролі як суб'єкт здійснення міжнародних передач відповідних товарів або груп товарів, які він має намір імпортувати. У разі відсутності такої реєстрації слід подати до Держекспортконтролю лише заяву за типовою формою на проведення попередньої експертизи та реєстрації. За результатами опрацювання заяви суб'єкт реєструється за конкретними товарами або їх групами; 2) подати до Держекспортконтролю заяву про отримання відповідного дозволу на імпорт товарів. Подання копії зовнішньоекономічного договору (контракту),

договору комісії, доручення тощо разом із заявою про отримання разового дозволу не вимагається. Ці документи подаватимуться разом зі звітами про використання дозволів. Для оперативного подання до Держекспортконтролю всіх необхідних документів вони можуть надсилатися на електронну пошту у формі електронних документів із накладеним кваліфікованим електронним підписом керівника суб'єкта. У разі ухвалення рішення про видання дозволу він видається заявникові та передається до єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» після отримання Держекспортконтролем документа, що підтверджує сплату (адміністративний збір) за його видання. При цьому оригінал сертифіката кінцевого споживача обов'язково подається до Держекспортконтролю. Для отримання разового дозволу сертифікат подається разом із заявою, а у разі подання його електронної копії – під час отримання дозволу (12).

Проаналізовані вище зміни до законодавства надали можливість уникнути монополізму, лібералізувати відносини у сфері імпорту зброї та інших засобів ведення бою. Це призвело до того, що ситуація позитивно змінилась після початку повномасштабного вторгнення російсько-терористичних військ в Україну 24 лютого 2022 р. Суб'єкти господарювання будь-якої форми власності та громадські благодійні фонди після реєстрації в Держекспортконтролі як суб'єкти здійснення імпорту товарів військового призначення отримали дозволи ввозити їх для потреб Збройних сил України, інших сил безпеки й оборони. Вони без зайвої бюрократії та посередників передають товари військового та подвійного призначення після завезення в Україну в певний конкретний підрозділ, що видає сертифікат кінцевого споживача, який підтверджує, що ці товари призначені безпосередньо для вирішення питань національної оборони. Тим самим кількість суб'єктів, які здійснюють імпорт товарів військового та подвійного призначення в Україну, зросла майже до 440 (13). Узагальненої інформації про кількість номенклатури та вартість таких товарів у відкритих джерела з об'єктивних причин щодо дотримання вимог державної таємниці відсутня. Проте окремі отримані нами факти дають підстави стверджувати, що вони виросли в десятки разів.

Іншими словами, держава (чиновники) завжди, коли виникає кризова ситуація, яка безпосередньо загрожує самому факту існування незалежної суверенної країни, не завжди спроможна забезпечити оборону держави й Українського народу звичайним правовим регулюванням і йде на лібералізацію певних вигідних для себе монопольних відносин. Що і сталося у сфері імпорту зброї в Україні, коли кількість суб'єктів, які отримали дозвіл на таку діяльність, виросла майже в сто разів. Хотілось би, щоб такі тенденції щодо імпорту й експорту зброї збереглися і після нашої перемоги над російсько-терористичними військами.

4. Опис концепту адміністративної процедури експорту й імпорту товарів військового та подвійного призначення з України з урахуванням

положень Закону України 17 лютого 2022 р. № 2073-IX «Про адміністративну процедуру»

В умовах сьогодення експорт зброї з України зі зрозумілих причин не здійснюється. Ми підкреслюємо, що час війни для вітчизняних виробників – це можливість розвитку та вдосконалення різних видів озброєння. За деякими позиціями українські виробники мають хороші вихідні позиції. Їх треба розвивати насамперед для забезпечення Збройних сил та інших сил безпеки й оборони України. Коли перемога буде близька, чим слабшим ставатиме ворог, тим кількість накопиченої та випущеної зброї в Україні буде ставати надлишковою. Перевірену в бойових умовах найбільш ефективну зброю українських виробників будуть із задоволенням купувати іноземні держави для свого війська. Об'єктивно експорт товарів військового призначення та подвійного призначення з України буде поновлено. При цьому нове громадянське суспільство вже не дозволить кільком ділкам від влади монополізувати ринок експорту озброєння. Адже першим за значенням для Українського народу після перемоги над російсько-терористичними військами є забезпечення соціальної справедливості.

Для того щоб досягти її на першому етапі після перемоги, у сфері публічного адміністрування експортного контролю експорту зброї, виготовленої вітчизняними виробниками, має бути легалізовано всі суб'єкти, які отримали на сьогодні дозволи на імпорт зброї та інших засобів ведення військових дій; далі потрібне системне реформування як на рівні засад, так і публічного інструментарію.

На думку П. Неботова, експортний контроль є складовою політики національної безпеки та зовнішньоторговельної політики країни, що має вплив на вирішення політичних, економічних і військових питань. Особливого значення у зв'язку з цим набуває чітка система взаємодії органів експортного контролю, центральних та інших органів виконавчої влади під час обміну інформацією та проведення спільних заходів, спрямованих на забезпечення належного контролю за міжнародними передачами товарів та їх використанням відповідно до міжнародних зобов'язань і керівних принципів, прийнятих Україною в галузі експортного контролю, а також відповідно до сучасних принципів спрощення процедур міжнародної торгівлі (6).

Мета державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання мусить мати гнучкий характер і може трансформуватися з огляду на ключові напрямки розвитку держави та актуальні загрози її національній безпеці. Що ж до специфічних завдань, то їх перелік зумовлений метою державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання й передбачає: забезпечення захисту національних інтересів України; гарантування непоширення зброї масового знищення, засобів її доставлення, обмеження передання звичайних видів озброєння, а також здійснення заходів щодо недопущення використання

зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях (13). Нам імпонує точка зору тих учених, які доводять, що одним з основних завдань стимулювання експортної діяльності в оборонно-промислового комплексі України є лібералізація експорту озброєнь та військової техніки (3).

Проте лібералізація має бути не за рахунок послаблення контролю експорту зброї, а допуску до неї всіх суб'єктів, які відповідають визначеним умовам незалежно від форми власності, як вітчизняних так і резидентів США, Канади, Великої Британії, країн-учасниць ЄС (за виключенням Угорщини) та інших держав партнерів, які в умовах повномасштабного вторгнення здійснювали імпорту зброї в Україну.

При розробленні нової адміністративної процедури експорту товарів військового та подвійного призначення з України слід урахувати слушну думку О. Бажори, що найбільш ефективною є нормативно-правова система контролю передання товарів військового та подвійного призначення, яка створена в рамках Європейського Союзу. Її ефективність визначається зобов'язальним характером договорів для держав-членів ЄС. Міжнародні договори, зокрема Міжнародний договір про торгівлю зброєю, містять рекомендації для держав світу щодо правил поведінки у сфері торгівлі та не визначають жорстких заходів контролю за експортом озброєння. У зв'язку з цим держави світу використовують власні підходи до встановлення правил експорту, що створює умови для існування різних стандартів експортного контролю. У таких умовах зберігається значна загроза збільшення масштабів діяльності недобросовісних експортерів озброєння (1).

Крім того треба підкреслити, що згідно з п. 2 ст. 2 Закону України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX «Про адміністративну процедуру» дія його не буде поширюється безпосередньо на відносини, що виникають під час застосування законодавства про національну безпеку й оборону. Відповідно слушні положення аналізованого Закону можуть бути використані виключно як засади за аналогією закону чи джерела правотворчості, для формування адміністративної процедури експорту товарів військового та подвійного призначення з України. Зокрема потрібно звертати увагу на такі його загальні положення: адміністративна справа – справа, що стосується публічно-правових відносин щодо забезпечення реалізації права, свободи чи законного інтересу особи та/або виконання нею визначених законом обов'язків, захисту її права, свободи чи законного інтересу; адміністративне провадження – це сукупність процедурних дій, що вчиняються адміністративним органом, й ухвалених процедурних рішень із розгляду та вирішення справи, що завершується ухваленням і, в необхідних випадках, виконанням адміністративного акта; адміністративна процедура – визначений законом порядок розгляду та вирішення справи; публічний інтерес – інтерес держави, суспільства, територіальної громади, а також важливі для великої кількості осіб інтереси та потреби; дискреційне повноваження – повноваження, надане органу законом,

обирати один із можливих варіантів рішення відповідно до закону та мети, з якою таке повноваження надано; процедурна дія – дія органу, що вчиняється під час розгляду справи, але якою справа не вирішується по суті; процедурне рішення – рішення органу, що ухвалюється під час розгляду справи, але яким справа не вирішується по суті; функції публічної адміністрації – надання адміністративних послуг, здійснення інспекційної (контрольної, наглядової) діяльності, вирішення інших справ за заявою особи (7).

Також слушними є принципи адміністративної процедури для зазначених вище цілей, а саме: верховенство права, зокрема законності та юридичної визначеності; рівність перед законом; обґрунтованість; безсторонність (неупередженість) адміністративного органу; добросовісність і розсудливість; пропорційність; відкритість; своєчасність і розумний строк; ефективність; презумпція правомірності дій та вимог особи; офіційність; гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні; гарантування ефективних засобів правового захисту (7).

Що стосується безпосередньо адміністративної процедури експорту, імпорту товарів військового та подвійного призначення з України, то вона має бути сформована на зазначених вище задах у спеціальному нормативно-правовому акті високого рівня – новій редакції Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», або що більш доцільно – у новому проєкті Закону України «Про експорт, імпорт товарів військового та подвійного призначення», адже в умовах підвищеного прагнення Українського народу до справедливості як під час відбиття повномасштабного вторгнення російсько-терористичних військ, так і після перемоги бажання громадянського суспільства здійснювати публічний контроль за цією чутливою для суспільства сферою буде значним. І це необхідно врегулювати на законодавчому рівні.

5. Висновки

Усе вищенаведені в цій статті наукові положення дають можливість сформулювати відповідні узагальнення. Адміністративні процедури є низовим рівнем правового регулювання, з яким у більшості випадків найчастіше безпосередньо стикаються приватні фізичні та юридичні особи з метою забезпечення своїх прав, свобод і законних інтересів у публічному адмініструванні, зокрема суб'єкти господарювання, які здійснюють експорт та імпорт товарів військового та подвійного призначення. В умовах сьогодення адміністративні процедури експорту та імпорту таких товарів регулюються нормами спеціального профільного Закону та низкою підзаконних нормативно-правових актів, затверджених Урядом України.

З'ясовано, що адміністративна процедура експорту товарів військового та подвійного призначення з України, яка діяла до повномасштабного вторгнення російсько-терористичних військ в Україну 24 лютого 2022р., характеризувалася монополізмом певних впливових наближених до влади

груп, які не були зацікавлені в розвитку виробництва зброї та інших засобів ведення бою, а зосереджували свою увагу переважно на розпродажу озброєння, що залишилося Україні у спадок від минулої епохи. Публічні фінанси для розвитку вітчизняного озброєння надавалися недостатньою мірою, а ефективні економічно-фінансові способи залучення приватних інвестицій не були запроваджені. Унаслідок українські вояки при відбитті збройної агресії російсько-терористичних військ переважно використовували застарілу зброю й озброєння або нову, отриману від зарубіжних партнерів. Швидкий імпорту зброї в Україну вдалося налагодити завдяки добрій волі вищого політичного керівництва США, Великої Британії, Литви, Польщі, десятки інших демократичних держав і лібералізації адміністративної процедури імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україну в умовах воєнного стану як суб'єктами господарювання, так і благодійними фондами, які за спрощеною адміністративною процедурою отримали дозвіл на це від Держекспортконтролю.

Запропоновано новітню концепцію адміністративної процедури експорту й імпорту товарів військового та подвійного призначення з України з урахуванням досвіду, отриманого суб'єктами здійснення імпорту зброї в умовах воєнного стану, та засад Закону України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX «Про адміністративну процедуру». Адже війна для вітчизняних виробників – це час удосконалення своїх виробів. За деякими позиціями вони мають хорошу вихідну характеристику, що об'єктивно розвивається та випробовується на полі бою. Як результат, після перемоги випущену зброю в Україні будуть із задоволенням купувати іноземні держави. При цьому нове громадянське суспільство вже не дозволить кільком ділкам від влади монополізувати ринок експорту озброєння. Відповідно дозволи на експорт зброї, виготовленої вітчизняними виробниками, мають насамперед надаватися (легалізуватися) суб'єктам, які здійснювали її імпорту під час війни. Далі треба робити системне реформування як на рівні засад, так і публічного інструментарію та адміністративних процедур. Отже, має бути здійснена лібералізація в цій сфері, однак не за рахунок послаблення контролю експорту зброї, а допуску до неї всіх суб'єктів, які відповідають визначеним умовам незалежно від форми власності, – як вітчизняних, так і резидентів США, Канади, Великої Британії, країн-учасниць ЄС (за виключенням Угорщини) та інших держав-партнерів, які в умовах повномасштабного вторгнення здійснювали імпорту зброї в Україну.

Зроблено висновок, що положення Закону України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX «Про адміністративну процедуру» безпосередньо не поширюються на утвердження адміністративної процедури експорту, імпорту товарів військового та подвійного призначення, однак визначний у ньому категорійний апарат та засади мають бути використані в спеціальному нормативно-правовому акті високого рівня – новій редакції Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового

призначення та подвійного використання», або що більш доцільно – у новому проєкті Закону України «Про експорт, імпорт зброї, товарів військового та подвійного призначення».

Отже, адміністративна процедура експорту та імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україні – це визначений законом порядок розгляду й вирішення справ щодо видання суб'єктам господарювання дозволів на ввезення в Україну та (або) вивезення з неї зброї, товарів військового й подвійного призначення.

Список використаних джерел:

1. Бажора А. (2021) Формування державної політики у сфері військовотехнічного співробітництва: міжнародний та державно-правові аспекти. *Експерт*. 2021. № 1 (31). С. 146–160.
2. Жирохов М. (2020) Українська зброя. Що продає і що купує Україна на ринку озброєнь. *Українська Правда*. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/10/28/666682/>
3. Коваль В. (2018) Стимулювання розвитку експортного потенціалу оборонно-промислового комплексу. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 27 (1). С. 63–68.
4. Концепція адміністративної реформи в Україні (1998). Затверджена Указом Президента України від 22 липня 1998 р. № 810. *Верховна Рада України*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>
5. Про вдосконалення державного контролю за експортом (імпортом) зброї, військової техніки та матеріалів, що можуть використовуватися для їх створення. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 1993 р. № 160. Постанова втратила чинність на підставі Постанови КМ № 1199 від 03.11.97. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1199-97-%D0%BF#Text>
6. Неботов П. (2017) Експортний контроль продукції подвійного використання: проблеми й механізми ефективної реалізації в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 17. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_17/3/9.pdf
7. Про адміністративну процедуру (2022). Закон України 17 лютого 2022 р. №2073-IX. *Верховна Рада України*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-IX#Text>
8. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань державного експортного контролю (2022). Затверджено Постановою Кабінет Міністрів України від 10 березня 2022 р. № 247. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/247-2022-%D0%BF#n17>
9. Ржеутська Л. (2022) Україна призупинила експорт зброї власного виробництва. *DW*. 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/ukraina-pryzupynyla-eksport-zbroi-vlasnoho-vyrobnystva/a-62461356>
10. Скільки зброї і кому продавала Україна під час війни та до її початку (2021). *Слово і Діло*. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/17/infografika/suspilstvo/skilky-zbroyi-komu-prodavala-ukrayina-vijny-ta-yiyi-pochatku>
11. Укроборонпром назвав ТОП-10 країн – основних імпортерів української продукції. *Ukrinform* (2020). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3081226-ukroboronprom-nazvav-top10-krain-osnovnih-importeriv-ukrainskoi-produkcii.html>
12. Щодо змін у порядку імпорту товарів військового призначення на період воєнного стану (2022). *Державна служба експортного контролю України*. URL: <https://www.dsecu.gov.ua/ua/sodo-zmin-u-poradku-importu-tovariv-vijskovogo-priznacenna-na-period-voennogo-stanu>

13. Ярусевич Є. (2021) Адміністративно-правове регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання : дис. ... д-ра філософії : 081. Суми, 2021. 199 с.

References:

1. Bazhora A. (2021) Formuvannya derzhavnoyi politiki u sferi vijskovotekhnichnogo spivrobitnictva: mizhnarodnij ta derzhavno-pravovi aspekti. (Formation of state policy in the field of military-technical cooperation: international and state-legal aspects). Ekspert. (in Ukrainian).

2. Zhirohov M. (2020) Ukrayinska zbroya. Sho prodaye i sho kupuye Ukrayina na rinku ozbrojen. (Ukrainian weapons. What Ukraine sells and buys on the arms market). Ukrayinska Pravda. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/10/28/666682/>. (in Ukrainian).

3. Koval V. 2018. Stimulyuvannya rozvitku eksportnogo potencialu oboronno-promislovogo kompleksu. (Prichornomorski ekonomichni studiyi. Stimulating the development of the export potential of the defense-industrial complex). Black Sea Economic Studies. (in Ukrainian).

4. Koncepciya administrativnoyi reformy v Ukrayini (1998). (The concept of administrative reform in Ukraine). Verhovna Rada Ukrayini. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>. (in Ukrainian).

5. Pro vdoshkonalennya derzhavного контролю за експортом (імпортом) зброї, військової техніки та матеріалів, що можуть використовуватися для їх створення (1997). (On the improvement of state control over the export (import) of weapons, military equipment and materials that can be used for their creation). Verhovna Rada Ukrayini. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1199-97-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).

6. Nebotov P. (2017) Eksportnij kontrol produkciyi podvijnogo vikoristannya: problemi i mehanizmi efektyvnoyi realizaciyi v ukrayini. (Export control of dual-use products: problems and mechanisms of effective implementation in Ukraine). Naukovij visnik Hersonskogo derzhavnogo universitetu. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_17/3/9.pdf (in Ukrainian).

7. Pro administrativnu proceduru (2022). (About the administrative procedure). Verhovna Rada Ukrayini. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-IX#Text>. (in Ukrainian).

8. Pro vnesennya zmin do deyakih postanov Kabinetu Ministriv Ukrayini z pitan derzhavnogo eksportnogo kontrolyu (2022). (On making changes to some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on issues of state export control). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/247-2022-%D0%BF#n17> (in Ukrainian).

9. Rzheutska L. (2022) Ukrayina prizupinila eksport zbroji vlasnogo virobництва. DW. (Ukraine has suspended the export of weapons of its own production). URL: <https://www.dw.com/uk/ukraina-pryzupynyla-eksport-zbroi-vlasnoho-vyrobnytstva/a-62461356> (in Ukrainian).

10. Skilki zbroji i komu prodavala Ukrayina pid chas vijni ta do yiyi pochatku (2021). (How many weapons and to whom Ukraine sold during the war and before it started). Slovo i Dilo. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/17/infografika/suspilstvo/skilky-zbroji-komu-prodavala-ukrayina-vijny-ta-yiyi-pochatku> (in Ukrainian).

11. Ukroboronprom nazvav TOP-10 krayin – osnovnih importeriv ukrayinskoyi produkciyi (2020). (Ukroboronprom named the TOP-10 countries – the main importers of Ukrainian products). Ukrinform. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3081226-ukroboronprom-nazvav-top10-krain-osnovnih-importeriv-ukrainskoi-produkcii.html>. (in Ukrainian).

12. Shodo zmin u porjadku importu tovariv vijskovogo priznachennya na period voyennogo stanu (2022). Derzhavna sluzhba ekpornogo kontrolyu Ukrayini. URL: <https://www.dsecu.gov.ua/ua/sodo-zmin-u-poradku-importu-tovariv-vijskovogo-priznacenna-na-period-voennogo-stanu>. (in Ukrainian).

13. Yarusevich, Y. (2021) Administrativno-pravove reguluvannya derzhavnogo eksportnogo kontrolyu za tovarami vijskovogo pryznachennya ta podviynogo vikoristannya. (Regarding changes in the order of import of military goods during the period of martial law). URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/86409/1/diss_Yarusevych.pdf. (in Ukrainian).

ADMINISTRATIVE PROCEDURES FOR THE EXPORT AND IMPORT OF MILITARY AND DUAL-PURPOSE GOODS IN UKRAINE

Igor Doluda,

Postgraduate Student of the Institute of Law and Intellectual Property
of National University «Odesa Law Academy»

orcid.org/0000-0003-4336-4034

arshm@ukr.net

Purpose. The purpose of the article is to reveal the content and form a categorical definition of the administrative procedure for the export and import of military and dual-use goods in Ukraine based on the existing and prospective legislation and the theory of administrative law. On this basis, form the latest concept of development of social relations in the analyzed sphere.

Methods. A system of methods of scientific knowledge was used during the research. Using the method of systematic analysis, various legal sources and empirical material were analyzed and new generalizations and conclusions were formed on the basis of this. Special legal method – formal-dogmatic gave an opportunity to analyze the current legislation. The forecasting method ensured the development of legislation on administrative procedures for the import of military and dual-purpose goods in Ukraine.

Results. It has been proven that administrative procedures are the bottom level of legal regulation, which in most cases are most often directly faced by private individuals and legal entities in order to ensure their rights, freedoms and legitimate interests in public administration, in particular business entities that export and import goods for military purposes and dual purpose. It was concluded that in today's conditions, the administrative procedures for the export and import of military and dual-purpose goods are regulated by the norms of a special profile Law and a number of secondary legal acts approved by the Government of Ukraine.

It has been found that the administrative procedure for the export of military and dual purpose goods from Ukraine, which operated before the full-scale invasion of Russian-terrorist troops into Ukraine on February 24, 2022, was characterized by the monopoly of certain influential groups close to the government, which were not interested in the development of weapons production and other means of fighting, and focused their attention mainly on the sale of weapons that Ukraine inherited from a bygone era. Public finances for the development of domestic armaments were insufficiently provided, and effective economic and financial methods of attracting private investments were not introduced. As a result, when repelling the armed aggression of Russian terrorist forces, Ukrainian soldiers mainly use outdated weapons and armaments, or those obtained from foreign partners. The rapid import of weapons to Ukraine was established thanks to the goodwill of the top political leadership of the USA, Great Britain, Lithuania, Poland, a dozen other democratic states, and the liberalization of the administrative procedure for importing goods for military purposes and dual purposes into Ukraine under martial law conditions, as business entities, as well as charitable foundations, which received permits for this from the State Export Control Office under a simplified administrative procedure.

The latest concept of the administrative procedure for the export, import of military and dual-purpose goods from Ukraine is proposed, taking into account the experience gained by the subjects of importing weapons under martial law and the principles of the Law of Ukraine of February 17, 2022 No. 2073-IX "On Administrative Procedure". After all, the war for domestic manufacturers is a time to improve their products. In some positions, they have good initial positions that are objectively developed and tested on the battlefield. As a result, after the victory, weapons released in Ukraine will be bought by foreign countries with pleasure. At the same time, the new civil society will no longer allow a few government officials to monopolize the arms export market. Accordingly, permits for the export of weapons manufactured by domestic manufacturers should first of all be granted (legalized) to entities that imported them during the war. Next, it is necessary to carry out systemic reforms, both at the level of foundations and public tools and administrative procedures. Therefore, liberalization in this area should be carried out, but not at the expense of weakening control over the export of weapons, but the admission to it of all entities that meet the specified conditions, regardless of the form of ownership, both domestic and residents of the USA, Canada, Great Britain, countries EU members (with the exception of Hungary) and other partner states, which imported weapons to Ukraine in the face of a full-scale invasion.

Conclusions. *The administrative procedure for the export and import of goods for military and dual purpose in Ukraine is a procedure defined by law for consideration and resolution of cases regarding the issuance to business entities of permits to import into Ukraine and (or) export from Ukraine weapons, goods for military and dual purpose. The provisions of the Law of Ukraine of February 17, 2022 No. 2073-IX "On Administrative Procedure" do not directly apply to the approval of the administrative procedure for the export, import of goods for military use and dual purpose, however, the categorical apparatus and principles defined in it must be used in a special regulatory and legal high-level act - the new version of the Law of Ukraine "On State Control of International Transfers of Military and Dual-Use Goods", or, more appropriately, in the new draft of the Law of Ukraine "On Export, Import of Weapons, Military and Dual-Use Goods".*

Key words: Administrative procedure, dual purpose goods, electronic documents, export, imports, justice, military goods, national security, public control, weapon.